

YAHUDİLİĞİN YAPAY ZEKAYA YAKLAŞIMI VE CHATGPT'DE YAHUDİLİK

İsmail TAŞPINAR *

Makale Bilgisi

Makale Türü: Araştırma Makalesi, **Geliş Tarihi:** 15 Kasım 2024, **Kabul Tarihi:** 18 Aralık 2024, **Yayın Tarihi:** 31 Aralık 2024, **Atf:** Taşpınar, İsmail. "Yahudiliğin Yapay Zekaya Yaklaşımı Ve ChatGPT'de Yahudilik". *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 24/3 (Özel Sayı: Yapay Zeka ve İlahiyat: Yeni Paradigmalar Aralık 2024): 55-68.

DOI: 10.33415/daad.1585830

Article Information

Article Types: Research Article, **Received:** 15 November 2024, **Accepted:** 18 December 2024, **Published:** 31 December 2024, **Cite as:** Taşpınar, İsmail. "The Jewish Approach to Artificial Intelligence and Judaism in ChatGPT". *Journal of Academic Research in Religious Sciences* 24/3 (Special Issue: Artificial Intelligence and Theology: New Paradigms, December 2024): 55-68.

DOI: 10.33415/daad.1585830

Öz

Bu çalışmada, ChatGPT'nin dinler konusunda kendisine sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilmektedir. Çalışmada, örnek din olarak 'Yahudilik' ele alınmaktadır. Buna bağlamda, çalışmanın birinci kısmında cevabı aranan soru, Yahudi din adamlarının yapay zekanın dini konularda verdiği bilgilere ve yaptığı analizlere yaklaşımları, güvenleri ve yapay zekaya dayalı uygulamalara dair tavırlarının ne yönde olduğudur. Çalışmanın ikinci kısmında ise, yapay zeka uygulaması ChatGPT'nin, Yahudilik konusunda sorulan sorulara verdiği cevapların ne kadar doğru ve tutarlı olduğu sorusuna cevap aranmaktadır Bunun için. ChatGPT'ye Yahudilikle ilgili dört temel kavrama dair soru sorulmuştur. Bu sorular, Tevrat, On Emir, Yahudiliğin iman esasları ve seçilmişlik kavramları hakkındadır. Çalışmanın sonucunda, Yahudi din adamları ve düşünürlerin

* Prof. Dr., Marmara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Dinler Tarihi Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye, itaspınar@marmara.edu.tr, Orcid: orcid.org/0000-0003-4427-6829 Prof. Dr., Marmara University, Faculty of Divinity, Department of History of Religions, İstanbul, Turkey, itaspınar@marmara.edu.tr, Orcid: orcid.org/0000-0003-4427-6829.

yapay zekanın dinle ilişkisine dair yaklaşımlarının gerçekçi bir değerlendirmeden yoksun olduğu hem de ChatGPT'nin kendisine Yahudilikle ilgili sorulara verdiği bilgilerin genel olarak doğru bilgiler içerse de, ciddi eksiklikler ve yanlışlıklar içerdiği sonucuna varılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Dinler Tarihi, Yahudilik, Yapay Zeka, ChatGPT.

The Jewish Approach to Artificial Intelligence and Judaism in ChatGPT

Extended Abstract

Nowadays, artificial intelligence is actively used in almost every subject and in many areas of life. This situation has become widespread in software in the industrial and automation sectors, as well as in information acquisition. People resort to the help of artificial intelligence-based applications to get detailed and instant information about any subject. Such widely used artificial intelligence-based websites make some determinations and make judgments and make explanations on almost every subject. One of the most commonly used artificial intelligence-supported websites is ChatGPT. In this research, the answers given by ChatGPT to questions asked about religions are evaluated. In the research, 'Judaism' is taken as an example religion. Accordingly, the question sought to be answered in the first part of the research is the approach of Jewish clergymen to the information and analyses provided by artificial intelligence on religious issues, their trust, and their approach to artificial intelligence-based applications. Since the explanations to be made in this section have not yet been published as a comprehensive work, the explanations made by the relevant religions on the websites and the articles they publish will generally be taken as basis. Accordingly, the question sought to be answered in the first part of the research is the trust of Jewish clergymen in the information and analyses provided by artificial intelligence on religious issues and their approaches to these applications. The first part tries to reveal the answer to this question.

According to the results of the research; it is seen that their reservations are generally about the fact that applications or robots based on artificial intelligence such as ChatGPT do not have human emotions or are not conscious. In this regard, the clergymen in question generally state that those who develop artificial intelligence are aware that applications and robots based on this technology will have a consciousness that is 'close to human consciousness' in time and will have almost the same level of consciousness in the future. In any case, they state that they cannot be 'like humans' in matters such as 'metaphysics, spirituality, empathy and morality' and cannot have 'empathy' in a sense. When the statements made by Jewish clergymen are taken into consideration, it can be said that the contradictions among them stem from the general uncertainty about the direction of the rapid development of artificial intelligence.

The second part of the research seeks to answer the question of how accurate and consistent the answers given by the artificial intelligence application ChatGPT to questions about Judaism are. For this purpose, ChatGPT was asked questions about four basic concepts related to Judaism. These questions are about the Torah, the Ten Commandments, the principles of faith in Judaism, and the concept of election. Various methods were used both in determining the questions about Judaism and in evaluating the answers given by ChatGPT. The type of ChatGPT used in the research is the version that is open to everyone, without users opening an account in their own names. Thus, instead of personalized answers, it was aimed to take the answers that are open to public use as basis. One of the important features of ChatGPT is that it answers the same ques-

tions in different compositions each time. In this case, the question of how much accurate information the answers given each time is brought to the agenda. For this reason, the method of asking the same questions to ChatGPT twice and comparing and evaluating the answers received was adopted in the research. Thus, it was tried to measure and reveal how much the information given by ChatGPT in different sentences affected the content. Thus, in this part of the research, especially based on the ChatGPT example, the question of how accurate the information and analyses provided by artificial intelligence applications about Judaism are was sought.

From these findings, although Jewish clergymen do not express an opinion on the accuracy of the information given by artificial intelligence on religious issues, it is understood that the research in the second part of the research will require caution regarding the information given by artificial intelligence. Because, although it is possible to say that the information given in ChatGPT is generally compatible with the information given in Jewish sources and in the works of the History of Religions, it is understood that it is not entirely correct. In particular, the wrong translations, conceptualizations not found in the literature and resulting from literal translation, and the presence of incorrect and incomplete information are striking. As a result, the study concludes that the approaches of Jewish clergy and thinkers regarding the relationship between artificial intelligence and religion are incomplete, and that the information provided by ChatGPT to questions about Judaism, although generally accurate, contains serious deficiencies and inaccuracies.

Keywords: History of Religions, Judaism, Artificial Intelligence, ChatGPT.

Giriş

Günümüzde yapay zeka, hemen hemen her konuda gündeme gelmekte ve hayatın birçok alanında aktif olarak kullanılmaktadır. Bu durum, sanayi ve otomasyon sektöründeki yazılımlarda olduğu kadar, özellikle bilgi edinme konusunda da kullanımı yaygın hale gelmiştir. İnsanlar, herhangi bir konu hakkında detaylı ve anlık bilgi almak için, yapay zekaya dayalı uygulamaların yardımına başvurumaktadırlar. Yaygın bir biçimde kullanılan yapay zekaya dayalı internet siteleri, hemen hemen her konuda birtakım tespitlerde bulunup hükümler oluşturulmasına neden olacak açıklamalarda bulunmaktadır. İnsanların en yaygın kullandığı yapay zeka destekli internet sitelerinden biri ChatGPT'dir. Bu araştırmada, ChatGPT'nin Yahudilik konusunda kendisine sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilecektir. Araştırmada, örnek din olarak 'Yahudilik' ele alınacaktır. Yapay zekanın bu konudaki yerini ele almadan önce, araştırmamızın birinci kısmında, Yahudiler'in genel olarak yapay zekaya dayalı uygulamalar ve bu uygulamaların Yahudiliğe dair verdiği bilgilere hakkındaki yaklaşımları incelenecektir. Bu bölümde yapılacak olan açıklamalarda, henüz müstakil bir eser olarak

yayınlanmadığı için, genel olarak internet sitelerinde ilgili din adamlarının yaptıkları açıklamalar ve yayınladıkları makaleler esas alınacaktır. Buna göre, araştırmanın birinci kısmında cevabı aranan soru, Yahudi din adamlarının yapay zekanın dini konularda verdiği bilgilere ve yaptığı analizlere olan güvenleri ve bu uygulamalara dair yaklaşımlarının ne yönde olduğudur.

Araştırmanın ikinci kısmını teşkil edecek olan bölümde, araştırmanın temel sorularından birisi olan yapay zeka uygulaması ChatGPT'nin, Yahudilik konusunda sorulan sorulara verdiği cevapların ne kadar doğru ve tutarlı olduğu test edilecektir. Bunun için hem Yahudilikle ilgili soruların tespitinde hem de ChatGPT'nin verdiği cevapların değerlendirilmesinde, aşağıda detayları verilecek olan çeşitli yöntemler kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan ChatGPT'nin türü, kullanıcıların kendi adlarına hesap açmadan, herkese açık olan versiyonudur. Böylece, kişiye özel cevaplar yerine, umumi kullanıma açık olan cevapların esas alınması amaçlanmıştır. ChatGPT'ye Yahudilikle ilgili dört adet soru sorulmuştur. Bu sorular, Yahudiliğin temel esasları ve kavramları çerçevesinde belirlenmiştir. Buna göre, araştırmada örneklem olarak sorulan sorular, Yahudi kutsal kitabı olan Tevrat, On Emir, Yahudiliğin iman esasları ve seçilmişlik kavramları hakkındadır.

58 | db

ChatGPT'nin önemli özelliklerinden biri de, aynı sorulara her defasında farklı kompozisyonlarda cevap vermesidir. Bu durumda, her defasında verilen cevapların ne kadar doğru bilgi içerdiği sorusu gündeme gelmektedir. Bu nedenle, araştırmada ChatGPT'ye 12 Kasım 2024 tarihinde, birer saat arayla, aynı sorular iki defa sorularak alınan cevapların mukayese edilerek değerlendirilmesi yöntemi benimsenmiştir. ChatGPT'nin aynı sorulara farklı cevaplar vermesi dikkate alınarak, aynı sorular peş peşe iki defa sorulmuştur. Böylece, ChatGPT'nin farklı cümlelerle verdiği bilgilerin, muhtevaya ne kadar etki ettiği ölçülmeye ve ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Böylece, araştırmanın bu kısmında özellikle ChatGPT örneğinden hareketle, yapay zeka uygulamalarının Yahudilik hakkında verdiği bilgilerin ve yaptığı analizlerin ne kadar doğru oldukları sorusuna cevap aranacaktır.

Çalışmanın sonuç kısmında hem birinci kısımda verilen bilgiler hem de ikinci kısımda ChatGPT'nin sorulan sorulara verdiği cevaplara göre Yahudilik örneği üzerinden yapay zekanın dinlere dair

verilen bilgilerin güvenilirliği konusunda genel bir değerlendirme yapılacaktır.

1. Yahudiler'in Yapay Zeka'ya Yaklaşımı

Dinlerin temsilcilerinin yapay zekaya dayalı uygulamaların dinlerle ilgili verdiği bilgilere dair çekinceleri çeşitli vesilelerle sosyal medyada dile getirdikleri bir konudur. Kimi din adamları ve dindar insanlar, yapay zekanın dindar insanın dini davranışını değiştireceği endişesini taşımaktadır.¹ Bir kısım din adamı ise, dini gayretlerine güç kattığı inancıyla, yapay zekanın desteğiyle oluşturulacak uygulamaların, dindar insanların yaşadıkları sorunlara 'anlık ve canlı olarak' cevaplar verebileceği için çok önemli bir imkân olarak değerlendirmektedirler. Mesela, bu uygulamalardan biri olan 'Christianai' adındaki bu maksatla geliştirilmiş olan uygulamadır. Söz konusu uygulama, yapay zekayı kullanan dindar insanlara dini konularda asistanlık ve anlık rehberlik yapan bir uygulamadır.² Benzer uygulamanın Yahudiler tarafından geliştirilen versiyonu ise, 'Jewbot' adını taşımaktadır. Fransa'daki Yahudi Öğrenciler Birliği'nin (UEJF) geliştirdiği Jewbot uygulaması, Yahudiler'e dünyanın neresinde olurlarsa olsunlar ibadet saatleri, Şabat ve bayram günleri hakkında bilgi vermektedir. Ayrıca, aynı uygulamanın evlilik organizasyonu yapma ve kişiye özel emir ve yasaklar (mitsvot) hakkında bilgilendirilmenin yanında, dua ve ilmihal desteği verdiği de belirtilmektedir.³

Yapay zekaya dayalı uygulamaları geliştiren din mensuplarının yaptıkları açıklamalarda, bu uygulamaların verdikleri 'bilgilerin' doğruluğu ve güvenilirliği konusunda herhangi bir tereddüt yaşadıklarını belirtmemektedirler. Aşağıda da ifade edileceği üzere, çekinceler genellikle ChatGPT gibi yapay zekaya dayalı uygulamaların veya robotların, insani duygulardan yoksun veya bilinç sahibi olmamaları yönünde olduğu görülmektedir.

¹ Alix Champlon, "L'intelligence artificielle va-t-elle changer nos pratiques religieuses ?" (Erişim 14 Kasım 2024).

² "Christian AI, l'Intelligence Artificielle qui Renforce ta Foi.", *Christian AI, l'Intelligence Artificielle qui Renforce ta Foi*. (Erişim 14 Kasım 2024). Kutsal kitaba dair konularda ise, yine bir papaz olan Eric Célérier tarafından geliştirilen HelloBible en çok revaçta olan bir yapay zeka uygulamasıdır. Söz konusu uygulama ile ilgili olarak bkz.: Eric Célérier, "HelloBible - Explorez la Bible en profondeur grâce à l'IA" (Erişim 14 Kasım 2024).

³ "Jewbot le Chatbot révolutionnaire de la communauté" (Erişim 14 Kasım 2024).

1.1. Yapay Zeka İnsan İradesini Yok Eden Bir Tehdittir

‘Yapay Zeka, Köleleştirmenin Riskleri’ adlı araştırmanın yazarları olan Yahudi din adamı olan *Rav Raphaël Sadin ve Antoine Mercier*, makalelerinin adından da anlaşılacağı üzere, yapay zeka uygulamalarının o kadar da masum olmadığını belirtmektedirler.⁴ Onlara göre, yapay zekalar sadece ne düşüneceğimizi değil, aynı zamanda ne yapacağımıza da karar vermeye başladıkları bir aşamaya geldiklerinde mesele yeni bir boyut kazanacaktır. Zira, bu aşamada dini emirlerin yerine getirilmesinde çok önemli bir unsur olan insan iradesinin farklı alternatifler arasında kendi özel durumuna ilişkin en uygun seçimi yapma özgürlüğünün de ortadan kalkacağı endişesi gündeme gelmektedir. Yahudi kaynaklarından hareketle yapay zekanın bu yönünü ele alan Rav Sadin ve Mercier’ye göre, günümüzde yapay zeka iklim, ekonomi, güvenlik gibi birçok alanda insan iradesinden tamamen bağımsız olarak kararlar almakta ve insanların bunu uygulamasını istemektedir. Onlar, bu gidişatın zamanla entelektüel özerkliğe sahip, birçok durumu aynı anda analiz etme ve doğru tahminlerde bulunma yeteneğine sahip kontrol dışı ‘robotların’ emri altında hareket eden ve kendisine ‘ne yapması gerektiği dikte edilen’ bir insan türünü ortaya çıkaracağını belirtmektedirler. Bunun ise, Yahudiliğin insan özgürlüğünü ve mükellefiyetini esas alan Talmud gibi temel dini hukuk metinlerindeki anlayış bakımından çok sakıncalı olduğunu ifade etmektedirler.⁵

Yazarlar, yakın zamanda bilince de sahip olacağı ifade edilen bu robotların, zaten performans bakımından da üstün olduğuna göre, bu durumda ‘insan’dan ne farkı olacağı konusunu gündeme getirmektedirler. Bazı konularda mahkeme kararları vermeye başlayan yapay zekaların, verdikleri kararların dini kararlar olması durumunda, dindar insanın tavrı ne olmalıdır? Rav Sadin ve Mercier’ye göre asıl sorun, bu robotların insanları manipüle ederek karar vermelerini etkilemeleri sonucunda, zamanla ne denilirse düşünmeden onu yapan insanları kendi köleleri haline getirecek olmalarıdır. Onlar, yapay zekanın karar alma süreçleri ile yetmiş bir kişiden oluşan Yahudi din adamları meclisi Sanhedrin’in karar alma yöntemini karşılaştırarak buna cevap vermekteler. Onlara göre Sanhedrin’dekiler, yarım daire şeklinde karşılıklı birbirini görerek

⁴ Rav Raphaël Sadin, “Intelligence Artificielle - Les risques d’un asservissement”, *Torah-Box* (Erişim 14 Kasım 2024).

⁵ Rav Sadin ve Mercier’nin Yahudilik ve yapay zeka konularına dair görüşleri ile ilgili detaylı bilgi için bkz.: Sadin, “Intelligence Artificielle - Les risques d’un asservissement”.

karar alan din bilgelerinden oluşmaktaydı. Böylece, onlar alınan kararları aralarında tartışmaktalar ve açık ve şeffaf bir ortamda hayati kararlar almakta idiler. Burada alınan kararlar, vicdani olarak bağlayıcı ortak kararlardı. Oysa, yapay zekanın çalışma ve karar alma süreçleri tam bir 'kara kutu' misalidir. Aldığı kararlarda hiçbir şeffaflık olmadığı gibi, vicdani sorumluluk hissi de yoktur. Bu yüzden, Rav Sadin ve Mercier'ye göre, dini ve dolayısıyla insani konularda yapay zekaların referans olarak kullanılması, esas itibarıyla ahlaki, manevi ve metafizik endişeleri olan 'insani' boyuttan yoksun olmaları dolayısıyla Yahudilik açısından uygun değildir.⁶

1.2. Yapay Zeka Hahamların Yerini Alabilir mi?

Yahudi din bilginleri, biraz önce işaret edilen durumlarını dik-kate alarak yapay zekanın, dini konularda hahamların yerini alıp alamayacağını tartışmaktadırlar. Kendisine konuyla ilgili soru yöneltilen din adamı Yehuda Shurpin, yapay zekanın insan deneyimlerinden, duygularından ve empati kapasitesinden yoksun olduğu için hahamın yerini alamayacağını belirtir. Rav Sadin ve Mercier'nin de belirttiği gibi o da, bir hahamın rolünün büyük bir kısmı bireylerle kişisel ve duygusal düzeyde bağlantı kurmak, onları anlamak ve buna göre manevi rehberlik ve destek vermek olduğunu belirtir. Shurpin, hem manevi rehberlik ve destek için gerekli olan bu derinlikten hem de Tora'daki emirlerin kavranmasında metnin tarihi ve bağlamının anlaşılmasından yoksun olduğu için yapay zekadan haham olamayacağını söyler. Açıklamalarına dini kaynaklardan da delil getiren Shurpin'e göre, Talmud'un Berakhot (7b) kitabında bir hahamın sadece bilgi sahibi olmasının yeterli olmadığını, aynı zamanda 'üstadlarına hizmette bulunmuş olması' şartı olan 'şilmuh'a (chilmuh) da sahip olması gerektiğini hatırlatır. Oysa, yapay zekanın böyle bir tecrübesi olmadığı için dini konularda 'fetva' vermesinin mümkün olmadığını belirtir.⁷

1.3. Yapay Zeka ve Yahudi Ahlakı

Yapay zekanın kullanımı konusunu Yahudi etiği bakımından inceleyen David Zvi Kalman, henüz açıkça fikirlerini belirtmediklerini ve bu konuda çok yavaş davrandıklarını söylediği dinler arasında bu konuda Yahudiliğin önemli ve farklı bir katkıda bulunacağını belirtir. Yapay zekanın kabiliyetlerini insan kabiliyetleri ile mukaye-

⁶ Sadin, "Intelligence Artificielle - Les risques d'un asservissement".

⁷ Yehuda Shurpin, "L'intelligence artificielle peut-elle remplacer les rabbins?" (Erişim 14 Kasım 2024).

se eden Kalman, yapay zekanın Tora'nın eğitimi ve tetkiki konusunda inanılmaz katkıda sunabileceğinin inkâr edilemeyeceğini söyler. Sadece Tevrat eğitiminin bile antik dillere ve birçok kutsal kitap yorumuna hakimiyeti gerektirdiğine dikkat çeken Kalman, bu konuda yapay zekanın ciddi desteğinin olduğunun unutulmaması gerektiğini belirtir. Yapay zekayı adeta bir 'tanrı' gibi kutsayanlara karşı çıkan Kalman, 'ilahiyat' açısından onu insanlığın tarih boyunca Tanrı ile iletişiminin bir ürünü olarak görmenin daha doğru olacağı tespitinde bulunur. Buradan hareketle yapay zekaya yaklaşımda 'ahlaki' ya da 'etik' bir zemin sunmak isteyen Kalman, her ne kadar Tanrı mükemmel olsa da yaratılmış olan 'insanın' mükemmel bir varlık olmadığına farkına varılmasını örnek göstererek, insan ürünü olan yapay zekanın da 'yazılım hataları barındırabileceğini' düşünmek gerektiğine dikkat çeker. Bu noktada, "Tanrı'nın suretinde" yaratılan insan konusundaki Yahudi ilahiyatında yer alan Tanrı gibi seçimlerinde özgür olan insana dair temel anlayışı hatırlatan Kalman, Yahudilerin yapay zekayı ele alırken kendi ahlaki esaslarından hareketle bunu yapmaları üzerinde durulması gerektiğine vurgu yapar.⁸

62 | db

2. ChatGPT'de Yahudiliğin Temel Esasları ve Bunların Değerlendirmesi

Yahudi din adamlarının yapay zekaya dair yaklaşımları ele alındıktan sonra, bu bölümde, ChatGPT'nin Yahudilikle ilgili sorulara verdiği cevapların doğruluğu, tutarlılığı ve muhtevası incelenecektir. Bunun için, ChatGPT'nin uygulamasına üye olunmadan umuma açık olarak kullanılabilen internet sitesindeki versiyonu tercih edilmiştir.⁹ Bununla, uygulamanın hakkında bilgi sahibi olduğu kişiye özel vereceği cevaplar yerine, herhangi bir şartlanma olmadan verdiği cevapların esas alınması amaçlanmıştır. ChatGPT'ye Yahudilik açısından önemli kavramlardan kutsal kitap, inançlar ve emirler gibi temel kavramlarla ilgili dört adet soru sorulmuştur. Bu sorular, genellikle Dinler Tarihi eserlerinde işlenen temel kavramlar arasından belirlenmiştir. Buna göre, ChatGPT'ye sorulan sorular, Yahudi kutsal kitabı olan Tevrat, On Emir, Yahudiliğin iman esasları ve seçilmişlik kavramlarına dairdir. İlk iki soruda

⁸ David Zvi Kalman, "On AI, Jewish Thought Has Something Distinct to Say", *Future of Life Institute* (blog), 06 Eylül 2024.

⁹ Araştırmada bu bölümde bilgilerin aktarıldığı ve 12.11.2024 tarihinde kullanılan ChatGPT uygulamasının adresi şu şekildedir: "ChatGPT" (Erişim 14 Kasım 2024).

özellikle 'Yahudilik'te' ifadesi soruya eklenmeden sorulmuştur. Diğer ikisinde ise, 'yahudilik'te' ifadesi soruda yer almıştır.

2.1. Tevrat nedir?

Yahudilik'le ilgili ChatGPT'ye sorulan ilk soru, 'Tevrat nedir?' sorusu olmuştur. ChatGPT, peş peşe Türkçe iki defa sorulan bu soruya, her iki cevapta da ana hatlarıyla benzer cevap vermiştir. Bununla beraber ChatGPT'nin, cevaplarda birbirinden farklı konularla ilgili bazı analizler de yapmakta olduğu görülmektedir. Buna göre, birinci cevapta, Tevrat'ın her ne kadar Yahudiliğin kutsal kitabı olsa da, onun İslam dini açısından da önemli bir yeri olduğuna işaret edilmektedir. Bu hassasiyet, kitabın kendisine verilen kişinin Musa olduğu belirtildikten sonra parantez içinde 'Musa aleyhisselam' diyerek, Müslümanların peygamberler için kullandıkları saygı ifadesini kullanması dikkat çekicidir. Aynı cevapta, Tevrat'ın içeriği hakkında bilgi verilse de onu oluşturan bölümler hakkında bilgi verilmemektedir. Bu taksimata ikinci cevapta yer verilmektedir. Birinci cevapta ayrıca, Tevrat'ta yer alan olaylar aktarılırken, Kur'an'da bahsedilen konuların seçildiği dikkat çekmektedir. Bu kitabın Hıristiyanlar tarafından da Eski Ahid'in bir parçası olarak kutsal kabul edildiği belirtilir. Daha sonra, Yahudilikte çok önemli bir yeri olan Tevrat'ın, İslam'da Allah tarafından Musa 'aleyhisselam'a vahiy yoluyla verildiği belirtilerek cevap sonlandırılmıştır.

db | 63

ChatGPT'ye aynı soru tekrar sorulduğunda ise, Tevrat'ın Yahudi inancında Musa'ya verildiğine inanılan kitapların toplamının adı olduğu ve Yahudilikteki önemi üzerinde durulmaktadır. Her ne kadar ChatGPT bu soruya verdiği cevapta da Hıristiyanlığa atıfta bulunsa da bu konuda yanlış bilgiler aktardığı görülmüştür. Hıristiyanların Tevrat'a Eski Ahit adını verdiklerini ve bu kitapta yer alan bazı kitapların sıralamasının farklı olduğu şeklindeki tanımlaması yanlıştır.¹⁰ Tevrat'ın beş ana bölümünü İbranice isimleriyle birlikte birer birer ele alan ve içeriği hakkında kısaca bilgi veren ChatGPT, cevabını 'sadece dini bir metin değil, aynı zamanda hukuk, etik, tarih ve kültür açısından büyük öneme sahiptir' diyerek tamamlamıştır.

ChatGPT'nin aynı soruya iki farklı zamanda verdiği iki farklı cevabın her ikisinin de genel hatlarıyla doğru olduğu görülmekte-

¹⁰ ChatGPT'nin verdiği söz konusu cevap şu şekildedir: "Tevrat, aynı zamanda Hıristiyanlıkta "Eski Ahit" olarak bilinen kitaptır, ancak Hıristiyanlar bu kitapta yer alan bazı kitapları farklı bir sıralamayla ve içerikle kabul edebilirler."

dir. Ancak, ChatGPT'ye ilk sorulduğunda verdiği cevapta İslam dininin hassasiyet ve inançları ön planda iken; ikinci cevapta daha çok Yahudilik perspektifinde bir cevap benimsediği tespit edilmiştir. Bunun, soruları formüle ederken 'Yahudilik'te' ifadesinin yer almasının etkisi olduğu anlaşılmaktadır.

2.2. On Emir nedir?

ChatGPT'ye Yahudilik'le ilgili sorulan ikinci soru, 'On Emir nedir?' sorusudur. ChatGPT'nin verdiği ilk cevapta, On Emir'e 'On Komutan' da denildiğini ifade etmesi ve kavramın İbranice yerine Arapçası ve okunuşunu vermesi dikkat çekicidir. Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslam'da önemli bir yere sahip olduğu ifade edildikten sonra, önce Yahudilik ve Hıristiyanlık'taki On Emir'in neler olduğu verilmiştir. Burada dikkat çeken hususlardan birisi, söz konusu On Emir'de ikinci emir olarak ifade edilen 'put yapmayacaksın ve onlara tapmayacaksın' ifadesi yer almamaktadır ve ihmal edilmiştir. Oysa, Tevrat'ın hem Çıkış (20/2-17) kitabında hem de Tesniye (5/2-21) kitabında bu madde yer almaktadır. Bunun yerine, onuncu maddede yer alması gereken 'Başkasının karısına ve malına göz dikmeyeceksin' emri dokuzuncu ve onuncu madde olacak şekilde ikiye bölünerek, söz konusu ikinci maddenin eksikliği giderilmiştir. Daha sonra, İslam'da On Emir başlığı açılarak, bu başlık altında, aslında 'İslam'da 'On Emir' ifadesinin doğrudan bir kavram olarak yer almadığı ve bunun yerine, İslam'da inanç ve davranışlarla ilgili çok sayıda temel kural ve öğretinin bulunduğu işaret edilmiştir.

Aynı soruya ChatGPT'nin verdiği ikinci cevapta, On Emir'in Yahudilik'teki yerine işaret edildikten sonra, bunların Hıristiyan kutsal kitabına dahil olan Eski Ahit'te de yer aldığı belirtilip benzer hükümlerin Kur'an'da da mevcut olduğuna işaret edilmiştir. Daha sonra, On Emir'in maddeleri eksiksiz ve doğru bir şekilde sıralanıp, birer cümle ile açıklamaları yapılmıştır. Her iki cevapta da hem Hıristiyanlık hem de İslam'a atıfta bulunulması, 'Tevrat nedir?' şeklindeki birinci soruda olduğu gibi, bu sorunun formülasyonunda 'Yahudilik' kelimesi zikredilmeden sadece 'On Emir nedir?' ifadesinin yer almasının etkisi olduğu anlaşılmaktadır.

2.3. Yahudilik'te İman esasları nelerdir?

ChatGPT, 'Yahudilik'te' ifadesiyle formüle edilerek sorulan bu soruya cevap verirken ne Hıristiyanlığa ne de İslam'a atıfta bulunmuştur. Verdiği her iki cevapta da, Yahudilik'te iman esaslarının 13.

Yüzyılda yaşamış olan Maimonides (ö. 1204) tarafından formüle edilen 13 Maddelik İman Esası olduğu belirtilmiştir. Birinci cevapta, Maimonides'in adı İbraniler arasında yaygın olan 'Rabbi Moses ben Maimon' olan tam ismiyle birlikte zikredilmiştir. Bununla beraber, ChatGPT, aynı soruya verdiği birinci cevapta 13 maddeyi birer birer zikrederken; ikinci cevabında bunu yapmamaktadır. İkinci cevabında, söz konusu 13 maddelik inanç esaslarını, konularına göre 4 başlık altında özetlemeyi tercih etmiştir.

Bu durum, ChatGPT'nin bu konuda verdiği bilgiler doğru olsa dahi, farklı formülasyonlar ve içeriklerle bazen tam olarak, bazen de özetleyerek cevap verdiğini göstermektedir.

2.4. İsrailoğulları'nın seçilmişliği nedir?

Yahudiliğin önemli kavramlarından biri olan seçilmişlikle ilgili 'İsrailoğulları'nın seçilmişliği nedir' şeklinde sorulan soruya ChatGPT, hem birinci hem de ikinci cevabında ana hatlarıyla benzer açıklamalara yer vermektedir. Bununla beraber, birinci cevabında seçilmişlik kavramı karşılığında İbranice 'Seçilmiş İsrail' anlamına gelen 'Bechirat Yisrael' ifadesini kullanırken, ikinci cevabında 'Değerli Halk' veya 'Tercih edilmiş Halk' anlamlarına gelen 'Am Segulah' ifadesini kullanmaktadır.

ChatGPT, İsrailoğulları'nın seçilmişliğini birinci ve ikinci cevaplarda farklı başlıklar altında ele almaktadır. Birinci cevapta, seçilmişlik kavramını; kavramın kökeni, anlamı, Mesih inancı ile bağlantısı, Kutsal Topraklar ile ilişkisi, yüklediği sorumluluk ve Tanrı ile yapılan ebedî antlaşma başlıkları ile ilişkili olarak açıklamaktadır. Seçilmişliği 'Am Segulah' olarak ifade ettiği ikinci cevapta ise; seçilmişlik kavramını; kavramın temelleri olan Tanrı'nın İsrailoğulları'nı seçmesi, Musa ile Antlaşma ve Sina Dağı, Tanrı'nın amacı olan adalet ve ahlak ile diğer halklarla ilişkiler başlığı etrafında incelemektedir. Ayrıca, bu kavramın Yahudi kimliğini belirlemedeki yeri ve günümüzdeki Yahudiler açısından önemi üzerinde durmaktadır. ChatGPT, verdiği her iki cevapta da, Yahudi geleneğine uygun olarak; seçilmişliğin bir ayrıcalık ve üstünlük olmadığına, Tanrı ile yapılan antlaşmanın şartlarına uymayı gerektiren sorumluluk ve görev yönü olan bir özellik olduğuna özellikle dikkat çekmektedir.

ChatGPT'nin, seçilmişlik başlığı altında sorulan soruya verdiği her iki cevabın da hem Yahudi geleneğine hem de kaynaklarda

ifade edilen tanımlara ve açıklamalara uygun olduğu görülmektedir.

Sonuç

Araştırmanın başında sorulan ‘yapay zekaya dayalı uygulamaların dini konularda verdikleri bilgiler ne kadar güvenilirdir?’ sorusuna verilecek cevabın, yukarıda yapılan değerlendirmeler sonucunda, ihtiyatlı olmak kaydıyla genel olarak olumlu olacağını söylemek mümkündür. Bu yönüyle, özellikle Yahudi din adamlarının, yapay zekaya dayalı uygulamaların verdikleri ‘bilgilerin’ doğruluğu ve güvenilirliği konusunda bir tereddütleri olmaması dikkat çekicidir. Araştırmada ortaya çıkan sonuca göre; onların çekincelerinin genellikle ChatGPT gibi yapay zekaya dayalı uygulamaların veya robotların, insani duygulara ve bilince sahip olmamalarından kaynaklandığı görülmektedir. Bu konuda, söz konusu din adamları, genel itibarıyla yapay zekayı geliştirenlerin, bu teknolojiye dayalı uygulamaların ve robotların zamanla insan ‘bilincine yakın’ bir bilince ve daha ileriki dönemlerde ise, hemen hemen aynı düzeyde bir bilince sahip olacaklarının farkında olduklarını ifade etmektedirler. Her halükarda, bunların ‘metafizik, maneviyat, duygudaşlık ve ahlak’ gibi konularda ‘insan gibi’ olamayacaklarını ve bir bakıma ‘empati’ yapamayacaklarını ifade etmektedirler. Ancak, David Zvi Kalman gibi düşünenler ise, bu durumu Tevrat’taki insanın yaratılışında belirtilen ‘Tanrı’nın suretinde’ yaratılan insanla mukayese etmekte ve yapay zekanın kusurlarının zamanla telafi edileceğini ileri sürerek karşı çıkmaktadır. Bu durum, Yahudi din adamları arasında henüz tam bir mutabakatın olmadığını göstermektedir. Kanaatimizce, bu durumun, yapay zekanın hızlı gelişiminin ne yönde olacağı konusundaki genel belirsizlikten kaynaklandığı söylenebilir.

Her ne kadar, Yahudi din adamları yapay zekanın dini konularda verdiği bilgilerin doğruluğu konusunda fikir beyan etmemekte iseler de, araştırmanın ikinci kısmında, yapay zekanın verdiği bilgiler konusunda ihtiyatlı olunması gerekeceği anlaşılmaktadır. Araştırmanın ikinci bölümünden de anlaşıldığı üzere, ChatGPT’de verilen bilgilerin genel olarak Yahudi kaynaklarında ve Dinler Tarihi eserlerinde verilen bilgilerle tam olmasa da ana hatlarıyla uyumlu olduğunu söylemenin mümkün olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle; birinci soru olan ‘Tevrat nedir?’ sorusuna verilen cevapta, Hıristiyanlar’ın Tevrat’a Eski Ahit adını verdiklerini ve bu kitapta yer alan

bazı kitapların sıralamasının farklı olduğu belirtilmesinin çok bariz bir yanlışı olduğu görülmektedir. Bunun yanında, söz konusu soruya ilk verdiği cevapta İslam dininin hassasiyet ve inançlarını öne çıkarırken; ikinci cevapta daha çok Yahudilik perspektifinde bir cevap benimsediği tespit edilmiştir. Her ne kadar bunun, soruları formüle ederken 'Yahudilik'te' ifadesinin yer almamasının etkisi olduğu belirtilecek olsa da, ChatGPT'nin sunduğu cevabın her zaman farklı açılardan ve kompozisyonlardan oluşan cevaplar olduğunun dikkate alınması gerektiğini ortaya koymaktadır.

ChatGPT'nin On Emir ile ilgili soruya verdiği cevapta, kavramı 'On Komutan' olarak tanımlamasının Dinler Tarihi eserlerinde hiç kullanılmayan bir ifade olduğu belirtilmelidir. Bu durum, ChatGPT gibi yapay zekaların, kavramın literatürdeki karşılıkları yerine literal tercümeyi esas aldıklarını göstermektedir. Yine, On Emir'de ikinci emir olarak ifade edilen 'put yapmayacaksın ve onlara tapmayacaksın' ifadesi birinci cevapta yer almamaktadır. Bunun yerine, onuncu emrin dokuzuncu ve onuncu madde olacak şekilde ikiye bölünerek, söz konusu ikinci maddenin eksikliği giderilmiştir. Bu da, ChatGPT'nin nakilde bulunduğu bilgilerin çok temel hatalar yapabileceğini göstermektedir. ChatGPT'nin son soru olan 'Yahudilerin seçilmişliği nedir' sorusuna verdiği cevapların doğru olduğu görülmektedir. Yapılan araştırmadan, ChatGPT'nin Yahudilik'le ilgili sorulara verdiği cevaplar göz önüne alındığında, yapay zekanın verdiği bilgilerin genel olarak doğru olduğu, ancak çok bariz yanlışı bilgilerin ve yanlışı formülasyonların olabileceği de tespit edildiği sonucu çıkmaktadır.

Kaynakça

- Célérier, Eric. "HelloBible - Explorez la Bible en profondeur grâce à l'IA". Erişim 14 Kasım 2024. <https://www.hellobible.ai/fr>
- Champlon, Alix. "L'intelligence artificielle va-t-elle changer nos pratiques religieuses?" Erişim 14 Kasım 2024. <https://www.la-croix.com/religion/l-intelligence-artificielle-va-t-elle-changer-nos-pratiques-religieuses-20240124>
- Kalman, David Zvi. "On AI, Jewish Thought Has Something Distinct to Say". *Future of Life Institute* (blog), 06 Eylül 2024. <https://futureoflife.org/religion/ai-in-jewish-thought/>
- Sadin, Rav Raphaël. "Intelligence Artificielle - Les risques d'un asservissement". *Torah-Box*. Erişim 14 Kasım 2024. https://www.torah-box.com/etudes-ethique-juive/pensee-juive/les-risques-d-un-asservissement_48352.html
- Shurpin, Yehuda. "L'intelligence artificielle peut-elle remplacer les rabbins?" Erişim 14 Kasım 2024. https://fr.chabad.org/library/article_cdo/aid/6275394/jewish/Lintelligence-artificielle-peut-elle-remplacer-les-rabbins.htm
- "ChatGPT". Erişim 14 Kasım 2024. <https://chatgpt.com>

Christian AI, l'Intelligence Artificielle qui Renforce ta Foi. "Christian AI, l'Intelligence Artificielle qui Renforce ta Foi." Erişim 14 Kasım 2024.
<https://www.christianai.app/?hl=fr>

"Jewbot le Chatbot révolutionnaire de la communauté". Erişim 14 Kasım 2024.
<https://www.facebook.com/uejfficiel/videos/jewbot-le-chatbot-r%C3%A9volutionnaire-de-la-communaut%C3%A9/423724611533707/>.

